

«ҚТЖ «ҰК» АҚ Басқармасының
шешімімен бекітілген «Қазақстан
темір жолы «Ұлттық компаниясы»
акционерлік қоғамындағы және
оның еншілес ұйымдарындағы
экологиялық менеджмент жүйесі
жөніндегі нұсқаулыққа
2-қосымша
2026 жылғы 20 мамырдағы (№ 02/19
хаттама)

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы үлгілік іс-шаралар

Ауа бассейнін қорғау:

- 1) технологиялық жабдықтан және аспирациялық жүйелерден пайда болатын зиянды заттарды ұстауға, залалсыздандыруға (кәдеге жаратуға) арналған шаң-газ тазарту қондырғыларын пайдалануға беру, жөндеу және қайта жаңарту;
- 2) жылу энергиясын қалпына келтіруді, оттыққа шығарылатын түтін газдарын рециркуляциялауды және баламалы, экологиялық таза энергия көздерін пайдалануды қоса алғанда, жылу жүйелерін ұтымды етуге байланысты монтаждау жұмыстары;
- 3) тұрақты және жылжымалы көздерден ластаушы заттардың шығарылуын болдырмау және азайту жөніндегі іс-шараларды орындау;
- 4) пайдаланылған газдарды бейтараптандыру, ластаушы заттар шығарындыларын және олардың қосындыларын атмосфераға тұрақты және жылжымалы ластау көздерінен басу және залалсыздандыру жөніндегі жабдықтарды, қондырғылар мен құрылғыларды енгізу;
- 5) этилденбеген бензинді отын ретінде пайдаланатын, пайдаланылған газдардың уыттылығы мен түтіндігін төмендететін автомашиналарда пайдаланылған газдарды тазарту үшін катализаторлық конверторларды орнату, дизель отынымен жұмыс істейтін көлік құралдарын пайдаланылған газдарды бейтараптандырғыштармен жарақтандыру, автокөлікті отынның басқа түріне ауыстыру және т.б.;
- 6) қоршаған ортаға теріс әсерді төмендетуге мүмкіндік беретін техникалық және технологиялық шешімдерді енгізу және жетілдіру (отынның, шикізаттың, материалдардың баламалы түрлеріне көшуді қоса алғанда);
- 7) шығарындылар көздерінен шығарылатын газдардағы ластаушы заттарды тиімді тазартуды, кәдеге жаратуды, залалсыздандыруды, жолын кесуді және зиянсыз етуді қамтамасыз ететін қазіргі заманғы жабдықты сатып алу, негізгі жабдықты ауыстыру және қайта жаңарту, түтінді газдардағы зиянды заттардың жоғары концентрациясы бар ескірген қазандықтарды бөлшектеу;
- 8) отынның жану режимдерін оңтайландыруды (пайдаланылатын отын сапасының, отын теңгерімі құрылымының өзгеруі), атмосфераға ластаушы заттардың шығарындыларында, оның ішінде жылжымалы көздер үшін улы заттарды (оның ішінде қорғасын қосындыларын, азот тотықтарын) төмендетуді қамтамасыз ететін технологиялық шешімдерді енгізу;
- 9) парниктік газдар шығарындыларының көлемін қысқартуға бағытталған іс-шараларды іске асыру;
- 10) тұрғын үй санитариялық-қорғаныш аймағының шекарасында зиянды заттар шығарындыларының және атмосфералық ауа сапасының автоматты мониторингі жүйелерін енгізу;
- 11) қолданыстағы шаң-газ қондырғыларының тиімділігін арттыру (оларды жаңғырту мен оайта жаңартуды қоса алғанда) және автоматты бақылау-өлшеу құралдарымен жарақтандыру;
- 12) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және оның аумақтық бөлімшелеріне ақпарат беру үшін қазіргі заманғы жабдықты сатып алу және жергілікті желіні енгізу есебінен бақыланатын ингредиенттер спектрін кеңейте отырып, атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау бекеттерін салу, жаңғырту.

Су ресурстарын қорғау және ұтымды пайдалану:

- 1) өндірістік қауіпсіздік саласындағы іс-шараларды ұйымдастыру және бұрылатын судың

сапалық құрамын жақсартуды қамтамасыз ететін тазарту құрылғыларын салу, жергілікті тазарту құрылыстарының құрамында (жинақталатын сыйымдылықтар, тұндырғыштар, суды аэрациялауға арналған құрылыстар мен құрылғылар) шағын резервтік сыйымдылықтар жұмысының тиімділігін арттыру бағдарламаларын іске асыру;

2) су ресурстарының бітелуін, ластануын және сарқылуын болдырмауға бағытталған технологиялық, гидравликалық, санитарлық және өзге де іс-шаралар кешенін жүзеге асыру;

3) құрылыс, реконструкциялау және жаңғырту:

ағынды суларды тазарту және кейінгі тазарту қондырғылары, сұйық қалдықтар мен ағынды суларды өңдеу;

су объектілерінің су жинау учаскелерінде, сондай-ақ ұлттық парктер мен курорттар ретінде белгіленген аумақтарда орналасқан сызықтық деңгейлік қондырғыларға арналған тазарту құрылыстары мен кәріз жүйелері;

күлді кетіру және тұнбаны кетіру жүйелерін, өнеркәсіптік рециркуляция жүйелерін және суды қайта пайдалануды қоса алғанда, жабық контурлы сумен жабдықтау жүйелері;

жер асты суларын және техногендік ластануға ұшыраған жер асты суларын тазартуға арналған қондырғылар;

шаруашылық-тұрмыстық және өнеркәсіптік сарқынды суларды тазарту жөніндегі қондырғылар;

механикалық, биологиялық және физикалық-химиялық тазарту әдістері бар тазарту құрылыстарын, сарқынды суларды соңына дейін тазарту құрылыстарын, сарқынды суларды қабылдағыштар мен шығаруларды;

дренаж және нөсер суларын, шаруашылық-тұрмыстық, өндірістік сарқынды суларды және гидрошам қалдықтарын, флотация қалдықтарын (шлам жинағыштар, тұндырғыштар, күл үйінділері, буландырғыш тоғандар) тасымалдауға арналған желілер;

4) тасталған және жұмыс істемейтін ұңғымаларды жою, өздігінен төгілетін артезиан ұңғымаларын тампонаждау немесе крандық реттелетін режимге ауыстыру;

5) авариялық су шаруашылығы құрылыстарын реконструкциялау, сумен жабдықтаудың айналым жүйелерін және жергілікті тазарту құрылыстарын салу жолымен дренаждық және нөсер суларын, шаруашылық-тұрмыстық және өндірістік сарқынды суларды технологиялық мақсаттар үшін қайта пайдалану, техникалық қажеттіліктерге ауыз су мақсатындағы суларды пайдалануды қысқарту жөніндегі іс-шараларды енгізу;

6) тұтынылатын және ағызылатын судың сапасын автоматты бақылау жүйесін енгізу.

Жер ресурстарын қорғау:

1) қоршаған ортаны ластайтын иесіз өндірістік объектілерді түгелдеу және жою;

2) жердің шаруашылық және өзге де қызметі нәтижесінде бүлінген және ластанған тозған аумақтарды қалпына келтіру: топырақтың құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіру, молықтыру және арттыру, оны шаруашылық айналымға уақтылы тарту, жердің бұзылуына байланысты жұмыстарды жүргізу кезінде топырақтың құнарлы қабатын алып тастау, сақтау және пайдалану;

3) жерді сарқылудан, тозудан және шөлейттенуден, су және жел эрозиясының, селдің, су басудың, батпақтанудың, екінші рет сортаңданудың, құрғаудың және тығызданудың, өндіріс және тұтыну қалдықтарымен, химиялық, биологиялық, радиоактивтік және басқа да зиянды заттармен ластанудың теріс әсерінен қорғау;

4) эрозияға қарсы гидротехникалық құрылыстарды салу, жаңалау, жаңғырту, қорғаныштық орман белдеулерін құру, жыраларды бекіту, тік беткейлерді террасалау;

5) тарихи ластануларды жою, жер ресурстарын ластау көздерін оқшаулау және демеркуризациялау;

6) жануарлар темір жолға жиі шығатын жерлерде шағылыстырғыш таспаны қолдануға, орман және аңшылық шаруашылықтарының өкілдерін шақыра отырып, бірлесіп аралап шығуды ұйымдастыру;

7) табиғи құнарлылықты қалпына келтіруге немесе топырақ қарашірігін ұлғайтуға бағытталған іс-шараларды орындау.

Өсімдіктермен мен фаунаны қорғау:

1) әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарын көгалдандыру, желілік, өңірлік және желілік деңгейлердегі бөлімшелердің аумақтарында жасыл желектердің, көшеттердің алаңдарын ұлғайту;

2) орман қорын күзету және молықтыру жөніндегі жұмыстарды жүргізу, орман өрттерінен кейін аумақты оңалту және орманды қалпына келтіру;

3) темір жол инфрақұрылымы объектілерін салудан, жөндеуден және жаңғыртудан кейін бүлінген жерлерді кезең-кезеңімен қалпына келтіруді қоса алғанда, темір жолдардың бөлінген белдеуінде табиғи экожүйелерді сақтау және қалпына келтіру;

4) өтемдік көгалдандыру және қалпына келтіру іс-шараларын міндетті түрде жүзеге асыра отырып, жол сызығындағы ағаштар мен бұталарды кесуді шектеу және реттеу;

5) жабайы жануарлар мен өсімдіктер қауымдастығы мекендеу орындарына әсер етуді барынша азайту мақсатында жолды ұстаудың (механикалық шабу, іріктеп тазарту) экологиялық таза әдістерін жүзеге асыру;

6) темір жол желілерінің фаунаның көші-қон жолдарымен қиылысатын жерлерінде жабайы жануарларға арналған экокори́дорлар мен өткелдерді орнату және күтіп ұстау;

7) жоғары қауіп-қатер учаскелерінде ескерту белгілерін, қоршауларды орнатуды және қорқыту құрылғыларын қолдануды қоса алғанда, темір жолдарда жануарлардың қырылуын болдырмау жөніндегі іс-шараларды жүргізу;

8) антропогендік әсерді төмендету мақсатында жер және жол жұмыстарын жүргізу кезінде (құстардың ұя салуы және жануарлардың көбеюі кезеңінде) маусымдық шектеулерді сақтау.

Өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу:

1) қалдықтардың кез келген түрлерін, оның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;

2) зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, қондырғыларды сатып алу және пайдалану:

өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму жөніндегі;

қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу бойынша;

су айдындарын немесе жерасты суларын ластайтын сұйық өндірістік қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу және жою;

3) өндіріс және тұтыну қалдықтарының түзілу және орналастыру көлемін барынша азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді реконструкциялау, жаңғырту;

4) рұқсат етілмеген (дүлей) үйінділер мен тарихи ластануларды жою, олардың одан әрі пайда болуына жол бермеу, өндірістік, қатты тұрмыстық және басқа да қалдықтармен ластану нәтижесінде бүлінген жерлерді қалпына келтіруді уақтылы жүргізу жөніндегі іс-шараларды жүргізу.

Басқару жүйелерін және ең үздік қауіпсіз технологияларды енгізу:

1) табиғи ресурстарды пайдалану кезінде экологиялық таза су үнемдеу, топырақ қорғау технологияларын және мелиорациялық іс-шараларды енгізу, аз қалдықты технологияларды қолдану, қоршаған ортаға ластаушы заттардың эмиссияларын төмендетуді қамтамасыз ететін озық техникалық және технологиялық шешімдерді жетілдіру;

2) өндіріс қалдықтарын тазарту мен жоюдың экологиялық таза ресурс үнемдеу технологияларын енгізу;

3) ғылыми зерттеулерге негізделген прогрессивті, серпінді және тиімді технологиялық шешімдерді енгізу, өндірістік процестерде заманауи техника мен технологияларды пайдалану және экологиялық таза деп сипатталатын баламалы энергия көздеріне көшу (биоэтанол және басқалар);

4) мемлекеттік экологиялық сараптамадан өткен және оң қорытындылар алған технологияларды пайдалану.

Ғылыми-зерттеу, іздестіру және басқа да әзірлемелер:

1) қоршаған ортаның фондық жай-күйін анықтау үшін экологиялық зерттеулер жүргізу, өнеркәсіптік қызметтің экожүйелерге ықтимал теріс әсерін анықтау және қоршаған ортаның ластануын азайту жөніндегі іс-шаралар бағдарламалары мен жоспарларын әзірлеу;

2) ауыр металдар мен ксенобиотиктердің - организмдерге бөгде қосылыстардың (өнеркәсіптік ластанулар, пестицидтер, тұрмыстық химия препараттары, дәрілік заттар) табиғи ортаға түсуін болдырмау мақсатында тұрмыстық және өнеркәсіптік қатты қалдықтарды залалсыздандыру әдістерін жетілдіру.

Экологиялық білім және насихаттау:

1) жұртшылықтың назарын табиғат қорғау проблемаларына аудару үшін ақпараттық жүйелерді құру және дамыту, сайттар ашу, қоршаған ортаны қорғау саласындағы ақпаратты тарату;

2) экологиялық оқыту, ағарту бағдарламаларын іске асыру және қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша ғылыми-практикалық конференциялар мен семинарлар өткізу, кадрлар даярлау саласындағы бірлескен бағдарламаларды жүзеге асыру;

3) темір жол көлігі қызметкерлерінің биологиялық әртүрлілікті сақтау және жануарлар мен өсімдіктер дүниесі объектілеріне ұқыпты қарау мәселелері бойынша экологиялық хабардарлығын арттыру.
